

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.А.Коковну Пасха байрам бла АЛГЫШЛАУ

Къабарты-Малкъарны православный христианлыларын сыйлы Пасха байрам бла жюрегимден кызыу алгышлайма. Ол ниет тазалыкны, жашауну хорламлы кючюн эмда адеп-кылыкны белгисиди, адамлага кыуанч да, таукеллик да береди, аланы огурулу ишлеге, ахшы муратлага кёллендиреди, эслерин халкларыбызны ёмюрлени теренинден келген тарых эмда культура адет-тёрелерине бурады.

Республиканы жамаутын ниет хазналаны төгеринде бирикдириуге да Къабарты-Малкъарны

православный килисалары уллу кыйын саладыла. Бююнлюкде башха дин биригиуге, жамаут организацияла эмда кырал бла бир ниетли болуп, ала граждан мамырлык бла ырахатлык сакъланыр, конфессияла эмда миллетле аралы келишиулюк кючлене барыр ючюн кёп зат этеделе, жамаутыбызда ариу кылык тохташырына, жаш төлю адепли ёсерине кыйгырадыла.

Православный христианлылага, Къабарты-Малкъарда жашаганланы борысына да, алгыш эте, мамырлык, ырахатлык, огурулулук тежейме.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2014 жылда 20 ноябрьде чыгъарылган 241-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлген къауумуна тюзетиуге кийириуну юсонден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде бегим этеме:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны «Къабарты-Малкъар Респу-

бликаны Правительствосуну энчи къауумуна юсонден» 2014 жылда 20 ноябрьде чыгъарылган 241-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлген къауумундан Л.Б.Казанчеваны кетерип, тюзетиу кийирирге.

2. Бу Указ анга кьол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю. КОКОВ.
Нальчик шахар, 2017 жыл 12 апрель, №51-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кырал комитетин кетериуну юсонден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

«Россеи Федерацияны субъектлерини кырал власть органларыны законла чыгъарычу (представительный) эмда толтуруучу органларын кырауну битеулюк жорукларыны юсонден» Федерал законну 17-чи статьясыны 4-чю пунктуна, Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде бегим этеме:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кырал комитетин кетериуге эмда аны ишчи борчларын Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министрствосуна ётдюруге.
2. Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу кырал власть органларыны Къабарты-Малкъар

Республиканы Башчысыны «Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу кырал власть органларыны структурасыны юсонден» 2014 жылда 11 октябрьде чыгъарылган 199-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлген структурасына быллай тюзетиу кийирирге: 3-чю пунктдан «Къабарты-Малкъар Республиканы Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кырал комитети» деген сёзлени кетерирге.

3. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу керекди:

бу Указга тийишлиликде кырау мадарла этилрлерин жалчытыргъа;
норматив праволу актылары бу Указга келиширча этерге.
4. Бу Указ анга кьол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю. КОКОВ.
Нальчик шахар, 2017 жыл 12 апрель, №52-УГ

Парламент

Аналаны бла сабийлени саулукъларына - тийишли къайгырыу

КъМР-ни Парламентини президиумуна кезиулю жыйылыуунда «Правительстволу сагаттаны» чеклеринде депутатла ёсюк келген төлюню, аналыкны, юйорню кыоруулауну мадарларын сюзгендиле.

Анга КъМР-ни Башчысыны Парламентде эм сюд органлада келечиси **Мадина Дышекова**, саулукъ сакълау министр **Светлана Расторгуева**, Борчлу халда медицина страхованияны жержерли фондуну башчысы **Зурият Бгажноква** къатышхандыла.

Баш докладны КъМР-ни саулукъ сакълау министрини орунбасары **Асанланы Алим** этгенди. Аны айтханына кёре, Къырал статистиканы федерал службасыны КъМР-де жержерли бёлюмюню шартларына тийишлиликде республикада былтыр 12191 сабий туугъанды. Ол а аны аллында жылдан 436 балага азды. Аны сылтауу бююнлюкде аналык жыл саннга 1990 жылда туугъан тишириула жетгенлери бла байламды. Ол кезиуде уа битеу кыралда да демография осал эди.

Былыр хар туугъан минг балага 6,7 къагъанакъ ёлгенди. Ол а аны аллында жылдан 1,5 процентге азды. КъМР-ни Саулукъ сакълау ми-

нистерствосу къагъанакъланы жашауларын сакълауга энчи эс бурады. Алай бла Перинатал арада саулукълары осал тишириулага багъыуну амаллары шарт тохташдырылгандыла, акушерле, неонатологла этген медицина болушлукъну протоколлары жарашдырыладыла, акушергинекологланы билимлери ёсдюрюлгенди, республикада битеу неонатологла да федерал институтлада окъугъандыла.

Былыр РФ-ни Саулукъ сакълау министрствосуну тамата неонатологу, Ростовда акушерство эм педиатрия жаны бла илму институтуны специалистлери республиканы акушер эм неонатология

службаларыны ишлерин тинтгендиле, ол санда Тишириулага консультация араны да. Аны кезиунде кёп кемчиликле ачыкълангандыла.

Сабийлени саулукъларын сакълауга энчи магъана бериледи. Былыр КъМР-ни профильли министрствосуну «Медицина консультация-диагностика ара» кырал учреждениясыны неонатология лабораториясында 12,2 минг къагъанакъланы (битеу балаланы 99 проценти) саулукълары тинтилгенди.

«Манга жашау саугъала!» акцияны чеклеринде Нальчикни ЗАГС-ында юйор кырагъан жаш адамлага лекцияла, ангылатыу ушакъла бардырылгандыла. Ол санда жукъгъан аурууладан сакъланыуну магъанасыны юсонден документи кино кёргюзтолгенди, буклетле юлешингендиле, багъыу жумушла да толтурулгандыла.

Акциядан сора этилген сорууну кезиунде жаш адамла абортлага къажуу болгъанларын билдиргендиле. Ангылатыу ишни хайырындан былтыр сабийни кетериу бла байламлы операцияланы саны 3 процентге азайгъанды. Битеу да бирге уа ала 116-гъа жетгендиле. 2015 жылда уа – 1216-гъа.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазыгыу

Эм абадан окъуучубуз

Ёз тиллеринде чыкыган газетте сейирлери уллу болган, аны хар заманда алган окъуучуларыбызны араларында жыл санлары жюзден атлагъанла да бардыла. Аланы араларында Эмбрус элден Езданланы Исхакъны айтыргъа боллукъду.

Быйыл анга 109 жыл толгъанды. Урушну аллында кезиуде Огъары Бахсанда эл советни секретары эди. Андан бери газетни алып, оккуп турады. Миллетде, кыралда, дунияда бола тургъан ишлени билирге бек сюеди. Бу затда анга болушхан а - «Заманды».

Редакцияны атындан миллет чыгарманы алай сюейни ючюн акъсакъл окъуучубузга жорек ыразылыгыбызны билдиребиз. Анга саулукъ, узакъ ёмюр тежейбиз.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Бизни индексибиз - 51532

Себеппик

Кёп болмай КъМКЪУ-да усталыкъ сайларга болушхан ыйыкъ башланганды. Аны чеклеринде вузну тюрлю-тюрлю бёлюмлеринде оранизацияланы башчылары, студентле, университетни тамата курсларында окугъанла эм Гитче школ академияны келечилери да къатышып «тёгерек столла» болгандыла.

Предприятияла бла байламлыкъланы тохташдыра

КъМКЪУ-ну ректору **Юрий Альтудов** тюбешиулени барысына да барганды. «Бюгюнлюкде бизни борчубуз ишчи рынокда изленген бийик билимли специалистлени хазырларгъады. Ол себепден ЕГЭ –де бийик балла алгъанланы кесибизге тартыргъа керекбиз. Ызы бла уа ала окууну бошагъанларындан сора урунургъа болушургъа тийишлиди. Бусагъатда бу жаны бла болум бизде СКФО-ну бирси регионларындан эсе игиди. Выпускниклербизни 55 проценти иш къоллу болгандыла. Аны бла чекленип къалмай, ол кёрюмдюню 70 процентге жетдирирге итиниркибиз», - деп белгилегенди Юрий Камбулатович.

Тюбешиулеге КъМР-ни Правительствосуну, предпринимателя

тельени, производствочуланы келечилери, «Зелёные» партияны бёлюмюню таматасы **Сафарби Шахапсоев**, урунуу, иш бла жалчытыу эмда социал кьоруулау министр **Тюбейланы Альберт**, табийгъат байлыкъла эм экология министрни бла билим беруу, илму эм жаш тёлуюню ишлери жаны бла министрни орунбасарлары **Олег Коновалов** бла **Ирина Шонтукова**, Нальчикни 4-чю номерли гимназиясыны таматасы **Римма Нагоева**, туберкулёз диспансерни баш врачы **Валерий Кибшев**, Конституциялы бла Арбитраж сюдлени таматаларыны орунбасарлары **Юрий Кетов** бла **Юрий Шокумов**, Нальчикде урунуу, социал кьоруулау араны директору **Татьяна Канунникова**, «Гранд Кавказны» таматасы

Лариса Бабугоева, «Кабардино – Балкарская правданы» баш редактору **Арсен Булатов** эм башчала къатышхандыла.

Билим алгъандан сора да, адамны сынауу да болургъа кереклисин белгилегендиле къонакъла. Тюбейланы Альберт айтханнга кёре, бусагъатда оранизацияланы таматалары ишчилери башха специальность алырларына артыкъ жарсымайдыла. Эм игиси уа - инсан энчи бир усталыкъгъа кеси юйренседи.

Тырныаузда вольфрам-молибден комбинатны алгъыннгы директору **Борис Блаев** да быллай жыйлынуу магъанасыны юсюнден айтханды. Бир – бирде ити билим алгъан студентни практика жаны бла сынауу болмагъанын да кёреде. Ол себепден окуу учреждение предприятияла бла байламлыкъ жюрютюу ахшы шарт болгъанын да белгилегенди ол.

Тюрлю-тюрлю темалагъа жораланган «тёгерек столла» сау кюнню баргандыла. Студентле бла окуучула да специалистледен аланы жарышхан сорууларына жууапла излегендиле.

Усталыкъ сайларгъа болушхан ыйыккы чеклеринде илму-практика конференция, «Бюгюнлюкню эм келир заманны усталыкълары» деген кёрмюч, мастер-классла, семинарла эм тренингле да ётерикдиле.

Шимал Кавказ кюн сайын

Къызны урлагъанны излейдиле

Ингушетияны Назрань районуну Кантышево элинде 19-жыллыкъ къызны урлагъан жашха уголовный иш ачылганды. Жуукълары къызны къайтаргандыла, жаш а излеуге берилгенди, деп билдиргендиле Россейни Следствие комитетини республикада следствие управлениясыны пресс-службасындан.

Алгъаракълада Ингушетияны башчысы Юнус-Бек Евкуров право нызамны сакълачу органлагъа тырман этгенди, къызны ючюнчо кере урлагъан жашны табалмагъанлары ючюн.

Чеченде - Дамаск университетни бёлюмю

Дамаскда университет Чечен Республикада филиалын ачар умтулду. Аны юсюнден вузну башчысы Мухаммад Хасан Аль-Курди билдиргенди. Ол Россейни башха университетлерини талайы бла да МГУ блага келишимле этерге сюйгенин айтханды. Алай, «Жангылыкъла» РИА билдиргеннге кёре, ахыр оноу алыкъа этилмегенди.

«Алтын ийне» - Акъбайланы Зухурада

КъЧР-ни Къарачай районунда «Алтын ийне» деген конкурс болганды, деп билдиреди «Интерфакс-Юг». Быйыл ол КъЧР-ни 25-жыллыгына эмда къарачай халкъ туугъан жерине къайтханы 60-жыллыгына аталганды. Конкурсну жорукъларына кёре, анга къатышханла юч минутта не къадар кеп илгик алырга керек эдиле. Барысындан да терк да, ариу да эшген Джингирик элден Акъбайланы Зухура болганды. Экинчи жерни Правокубанск посёлкадан Марина Олжабекова алганды, Кумыш элден Кьочкъарланы Елизавета уа ючюнчо болганды.

Къара икраны тышына жибермедиле

Россейни ФСБ-сыны Дагъыстан Республикада чекки управлениясында къуллукъ этгенле къара икраны бир талайын жолда тыйып, къырал чекден ётдюрмедиле. Аны юсюнден «Дагъыстан» РИА билдиргенди. Икра жукъ ташыуучу составда букъдурулуп тура эди.

Даражалы турнир

Назарьнда 22 апрельде къатыш единборстволодан М-1 Challenge халкъла аралы турнир ётерикди. Ол Ингушетия Республика къуралгъанлы 25-жыллыгына аталлыкъды, деп билдиргендиле регион правительствону пресс-службасындан «Кавказ сегодня» порталгъа. Анга Россейни, Молдовияны, Украинаны, Испанияны, Германияны, Бразилияны да келечилери къатышырыкъдыла.

Донбассха бла Сириягъа - жандауурлукъ жюк

Шимал Осетияда жашагъанла Донбассха бла Сириягъа гуманитар болушлукъ жыйгандыла - бек керекли затладан, сабийлеге иллауладан да юч минг тонна, деп билдиреди ТАСС. Бу жандауурлукъ иш «Единая Россия» партияны, Жаш тёлуюню ишлери жаны бла регион комитетни эмда аскер-патриот юйретюу жаны бла араны башламчылыкълары бла бардырылады. Къурагъанла «Достоинство» жандауурлукъ фонд «Рука милосердия» фонд бла бирге этгенди.

Махачкъалада да Арбат болдукъду

Дагъыстанны ара шахарында Расул Гамзатов атлы проспектни Москвадагы Арбатча жарашдырылыкъдыла. Ол туристлени, шахарчыланы да кесине тартырыкъды, деп ишексиздиле Махачкъаланы администрациясында. Проспектде художниклеге, музыкантлагъа, жырчылагъа да майданла эмда кёп башха затла къураллыкъдыла. Аны юсюнден мэррияны пресс-службасы «Кавказ сегодня» порталгъа билдиргенди.

Чемпионатха хазырланадыла

Футболдан келир жыл бардырылыкъ чемпионатха Грозный да хазырланады. Чеченини башчысыны пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, Иорданияны Хашимит Королевствосуну королу атлы паркны, «Грозный тенгизни» жагъларын, Мохаммед Али атлы проспектни да тапландырыргъа белгиленеди.

«Географиялы Оскар» кимге жетерикди

Теберди эмда Кавказ заповедникле Орус география обществону Краснодар крайда бёлюмю тохташдырған «Хрустальный компас-2017» миллет сауыгъа кёргозюлгендиле, деп билдиреди «Кавказ сегодня». Бу премия миллет география, экология жаны бла ишлегенлеге, Россейни табийгъат эмда тарых-маданият хазынасы сакълаугъа бла жайыуа къыйын салгъанлагъа бериледи. Ол кеси да «географиялы Оскаргъа» саналады. Быйыл анга бир заманда да болмагъанча кёп проект кёргозюлгенди -389.

Басмагъа **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазырлагъанды.

АКЦИЯ

Жюреклене аламант учунуулары

Исламейни 1-чи номерли орта школунда «Добровольцы –детям» деген жандауурлукъ акцияны экинчи кесеги болганды. Аны Бахсан районну Билим беруу управлениясы бла Сабий чыгъармачылыкъ арасы къурагъандыла. Бу ишни магъанасы саулыкъларында кемчиликлери болгъан сабийлеге болушургъа, социал жаны бла айнытыргъа эмда ююрлеринде болумларын игилендиргенди.

Ол кюн Исламейни школуну окуучулары концерт программалары бла къараучуланы ыразы этгендиле. Аны бла бирге сакъатлагъа болушлукъгъа ахча да жыйылганды. Къонакъланы санында араны директору Анзор Кауфов, управленияны баш специалисти Тамара Апшева, кёп функциялы жаш тёлую араны мындагы бёлюмюню келечиси Сюзанна Абрегова, школуну директоруну орунбасары Мадина Даурова болгандыла.

Жандауурлукъ акцияны къурагъанлагъа, анга къатышханлагъа кёп ариу сёз айтылганды. Районну школларында быллай жумушла терк-терк бардырыла тургъанлары ючюн ыспас этилгенди. Хар уллу

иш да гитчеден башланады. Проектке къатышханланы хайрындан эки жюз минг сом жыйылганды. Ол адрес халда сакъат сабийлени бир затларына жарарча берилдикди.

МАГОМЕТЛАНЫ С.

Кыулукукыга салыу

Таулу жаш – аскер округну башчысыны экинчиси

Бу кундеде миллетибизге кыуанч хапар келгенди – Беппайланы Далхатны жашы Алим Узакь Восток аскер округну башчысыны экинчисине салынганды. Аны эшиткендей, соруп-сурап, анасы Зайнафны табама.

–Сабийлени ючюсю да Нальчикде 5-чи номерли орта школну бошагандыла, деп хапар айтханды ол, ушагыбызны кезиунюнде. Алим а гитчеликден окыуна Суворов училищеге барлыкма деп, ол сёзюну аууздан дан кетермей турганды. Алай кыарысузчук эди да, атасы жибермей кыйганды эди.

–Школну бошасанг, угъай демеибиз, барыса дегенден сора жорегин ол умутха байлап, киталпаны, армия жашауу юсюндөн хапарлаган статьялары, башха шартлары да юслеринден оккуп, кесин аскер кыулукукыга хазыр-

лаганы белгили болуп тура эди.

Жаш школну жетишимли бошагандан сора Харьковда танк аскерлени училищесине киреди. Аны 90-чы жыллада бошаганды. Ол а, кесигиз билгенликден, баш эркинлик тапхан республикала хар затны да кеси жанларына аудурган заман болганды. Алим, юйге телефон бла сёлешип: «Украинагъа ант эт деп кысып турадыла, ол угъай, аскер кийим окыуна берирге унамайдыла, не этейим, не айтасыз», -дейди. Атасы: «Биз Россей кыралда жашайбыз, мында кыалайгъа жер табылса да, угъай деме», -деп кыйганды.

Алайлыкь бла Алим Лабинск шахарга энчи бёлюмге тошеди. Ол кезиуде догериллени бла ингушлулары араларында, кыагъа чыгъады. Таулу жаш нёгерлер

бла бирге законлуккыну, низамны тохтатыугъа кыатышханладан бири болганды. Андан сора да, анга жашаууна кыорккыу салган кеп кыйын борчну толтуруугъа тошгенди. Аны жигитлиги, адамлыкы, кыурачу хунери болганы ючюн да РФ-ни Ич ишле министрствосуну баш госпиталыны таматасыны орунбасарыны кыулукукына саладыла. Анда ол 5 жыл чакылы кыулукукь этеди.

Алай таулу жаш аскер кыулукуккыну бийигине жетер умутун юзюмгенди. Хазырланып, аскер академиягъа киреги кел салады. Баям, шарайыпсыз толтурган болур эди белгиленген жумушлары, кепледен онгу болуп, окуууна киришеди. Алай юйюрюн да кечиндиреги керек эди.

Алим не кыара ишден да ыйлыкьмайды. Кыарындашы Ма-

Ортада: Беппайланы Алим.

лик айтханга кёре, кечеле бла ташкёмюр кыотарганды, окыудан бош заманында башха жумушладан да кыачмаганды. Юй бийчеси Елмезланы Жабраилни кызы Лейла да анга билеклик этгенлей, бар кыйынлыккыны бирге хорлай келгендиде. Бюпюлюкде жаш бла кыыз ёсдюредиле.

Академияны бошагандан сора сынауу болган жашны Россейни ич ишле мини-

стерствосуну ич аскерлерини техника эм саутт жаны бла автобронетанк управлениясыны бёлюмюно таматасына саладыла. Кеп болмагъанлай а, айтханбызча, Узакь Восток аскер округну башчысыны орунбасарына тийишли кёредиле. Ол кыулукукь генерал-лейтенант чыннга келишеди. Кеси да жангы ишине 28 мартта киришгенди. Алгышлаган да этип, ызы кыалын болсун дейбиз!

БОТТАЛАНЫ Мухтар.

Не заманда да

окыурга тартылганды

Тоха улу Бедикде тууганды. Ол гитчелигинден окыуна ишлерге юйренгенди. Юйде жумушлары таммап, атасына бла анасына дайым болушханлай турганды. Жаш айтханыча, ол кесин тангыганлы бери окыурга итингенди, билими, уста специалист болурга эди мураты. Школда биринчи устазлары Мария Арсенинаны, Абшаланы Ханалийни, Жаппулары Алийни эм башхаланы Хыйса тансыкылап асыне тошюреди.

Кыурулушчу усталыккыны школну бошаганды окыуна сайлаганды. Ол себепден, сагыш да эте турмай, КъМКЪУ-ну инженер-техника факультетини промышленность бла граждан кыурулуш бёлюмюне киреди.

- Биринчи жылда окыуялмай кыалсам, атамь бла анамь, кыоншулары да кёзлерине кыалай кыарарыкьма деген кыорккыу кыйнап турганды. Экинчи курсда уа окыууна эбине тошеме. Кыурулуш материалла дерсден устазым Мухамед Маришев тинтиу иш бла кыореширге чакырганды эди. Аны бла бирге Элбрусну жерине келишген жашау журтну проектин толусунлай жарашдырабыз.

Аны энчилиги - ол бирси жашау журтлагъа ушамагъаны эди. Кыурулушунда ол тийреде чыгъарылган материалла хайырланылган эдиле. «Бу ишибиз бла биз регион аралы конкурсха кыатышханбыз. Анда биринчи жерни алып, диплом кыоллу болгандыбыз?» - деп асыне тошюреди Хыйса.

Университетде окыуган кезиунюнде ол студент кыауумну таматасы болуп турганды. Аскер кафедрала уа аны взводну командири этедиле. Тенглерине не жаны бла да болушурга кыорешген кылыгылы уа адамла бла байламлыккыла кыуараргъа, ишине уллу кёллю болмазгъа юйретгендиде.

Практика ишин а ол Тырнауузда «Состар» кыурулуш фирмада таш кыалаучу болуп башлаганды. Артада бетон чыгъарган заводда урунганды, мастер да болганды. Диплом ишин жетишимли кыурулушунан сора инженер-кыурулушчу усталыккыны алганды.

Президент программагъа кёре Хыйсаны биринчи ишчи жери 3-ю номерли ЖБИ завод болганды. Анда аны тамата инженерни кыулукукына салгандыла. Ол практиканы анда этгени себепли производствону иги билгенди. Алай бу жол анга, тама-

тагъача, техника жанындан сора да, адамла бла да келиширге, тийишли оюула этерге да тошеди.

Ол кезиуде устазы Мухамед Маришев анга РФ-ни эл мюлк организацияларында оюучу кадрла хазырлау жаны бла президент программагъа кыатышырга амал болганын билдиреди. Алай бла Тоха улу КъМР-ни Экономиканы айнытуу министр-

качествону тинтиу амаллагъа, производство ишге да юйренеди.

Артада Хыйса, КъМР-де «Деловая Россия» эм «Единая Россия» партиаланы келечилери чакырып, «Кыралны профессионал кыаууму» деген проектте да кыатышды, аны республикада бардырылган кесегинде лауреат болады. Конкурс сайлауаны ётюр, «Единая Россия» партианы со-

Профессионал

Тохаланы Хыйса «Каббалк-гипс» предпритияны техника жаны бла директоруду. Бир кезиуде ол РФ-ни эл мюлк организацияларында оюучу кадрлары хазырлау жаны бла президент программагъа да жетишимли кыатышханды. Бюгонлюкде чынты профессионалгъа эм фохмулу таматагъа саналады. Хыйса, билимини, сынаууну хайырларындан коллективни бирикдирип, производствону андан ары айныта барады.

Тохтамай бийик муратларына жетерге итине

ствосуна заявка береди. Аны кыабыл кёргенлеринден сора ол Москваны кырал университетинде «Управление качеством» деген бёлюмде окыуду.

Белгилисича, производствода качествогъа не заманда да уллу магына берилгенди. Бёлюмюно таусухандан сора алган билимин хайырларыгъа ёз заводуна кыайтады. Алай кеп да бармай билимин башха предпритияда - «Каббалк-гипсде» - сынарга тошеди. Аны башчысы Гызыланы Хасым анда тамата технолог болуп ишлерге чакырганды. Алай тюрлениуле жаш специалистни айныууна да уллу себеплик этгендиде. Бу предпрития кеси да ол жыллада энди ишлеп башлаган эди.

Ол кезиудеде Тохаланы Хыйса, президент программаны чеклеринде Москвада конкурсну ётюр, бир айгъа билимин ёсдюрюрге Франциягъа кетеди. Курсла «Гретта» билим беруу арада эм бетон этген «Унибетон» предпритияда ётгендиде. Жаш анда

ветини председатели Б.В. Грызловну рекомендация кыагыты кыоллу болганды. Анда Тоха улу, кесин билими, хунерли профессионалч кёргюзтюр, кыралны профессионал кыауумуну кадр резервини керти келечиси болганы эм федерал базагъа кийирилгени айтылады.

Кёргени, эшитгени жараганды

Хыйсаны президент программагъа кёре алган билими анга производствода эмда техника жаны бла таматалыкь этерге да болушханды. Бюгонлюкде ол качество эм технология жаны бла бёлюмюно башчысыды. Ишчилени юйретиу, транспорт, метрология, производствону игилендириу, продукцияны сертификациясын этиу, качествону тинтиу, ишни бардырыу, экология жумушлары тамамлау эм башха борчла аны жууаллыгындадыла.

Тоха улуну бай сынауу производствону айнытыргъа, кадрланы ишлерине

да багъа бичерге болушады. «Каббалк-гипс» предпрития «Россейни жюз эм иги товары» деген конкурсда бир нечча сауугъа тийишли болганды. «Кыурулуш материалла чыгъаруу» номинациясында да качество жаны бла премиялары да алганды.

Производствода аслам заман кыоратханына да кыарамай, Хыйса илму иш бла кыореширге да итине. 2009 жылда ол, тийишли сынаууны ётюр, КъМКЪУ-ну бийик молекулярный байламлыккыла кафедрасыны соискатели болганды. Аны мураты - гипс материалла эм аладан жарашдырылган затла жаны бла диссертациясын кыорууларгъа эди. Болсада предпритияда жангыртуу ишле бардырылганларыны сылтаундан анга заман табылмаганды. Бусагъатда Хыйса, Санкт-Петербургну архитектура-кыурулуш университетини аспирантура-сынага кирип, кандидат ишин андан ары жазаргъа эм кыорууларгъа умур этеди.

Тюрлениулени арасында

Хыйсагъа иши бла байламлы тынчайырча онг жокьду. Талай жыл алгъа, предпрития жангыртыла турган кезиуде, ол анда урунганла бла бирге кюч-кыаруун аямай кыармашханды. Германиядан баш подрядчик «Гренцебах» компания эмда башха фирмада бла байламлыккыны кючлер ючюн Москвагъа, Германиягъа, Испаниягъа, Нидерландыге, Австриягъа командировкалагъа кеп кере барып турганды. Арт заманда ишни юсю бла конференциялагъа, форумлагъа, кёрмючлеге да терк-терк кыатышырга тошеди.

Тоха улу, производствода таматалыкь этгенден тышында, жамауатны ишине, Элбрус районда бардырылган муниципал программалагъа, жамауат ишлеге да тири кыатышды. Кеси да жер-жерли советни депутатына бир нечча кере айырылганды. Республикада Президент программаны выпускниклерини ассоциациясына да киреди. Россейде Германияны посольствосу бардырган талай ишге тири кыатышып, ыразылыкь кыагытлагъа тийишли болганды. «Кыралны профессионал кыаууму» проектни лауреатыды. КъМР-ни Правительство-суну, Элбрус районну администрациясыны да сыылды грамоталары бла сауыгаланганды.

Хыйса билимин, сынауун да байкыландырыргъа дайым итинген, тутхан ишине кёлю бла берилген адамды. Мындан арасында да ол жолда тауекл барлыгын, ёз району айнырча кюч-кыаруун аямалыгын белгилейди.

Анатолий ТЕМИРОВ.

ОЮМ

Сабийлени окъуулу-билимли этерге онгла кѣпдюле, аланы жангы амалла бла жаратыргъа керекди ансы

«Заман» газетде ана тилибиз бла байламлы материалланы сыйноп окъуйма. Аланы бирлерине кыуанама, бирлеринде кѣтюрюлген темалагъа уа жүрегимден жарыйма. Аладан сора жашауда ана тилни магъаналылыгыны, аны жерини юсюнден энтта да бир керек сагъышланама. Сѣзсюз, аны айныуунда устазны, школну да борчу уллуду эм ауурду. Аны юсюнден оюму жазаргъа сыйгенме редакциягъа.

Алгъаракъда газетде бир педагогну юсюнден окъуп, сейирге квалгъанымы да букъдурмай айттайым. Адам кесине усталыкъ сайлай туруп тынгылы онларгъа керек тыйолмюдо? Сабийле бла ишлерге, аланы ѳз тилге, адабиятка, маданиятка юретириге келленген эсенг а, жууапплылыкны бютюн ангыларгъа тийишлиди.

Усталыкъ бла усталыкъ деген сѳзлени, мени акъылыма кѳре, магъаналары бирге келишеди. Школда ишлерикни, бек биринчиден, сабийлени сыйген, ала бла келишим таба билген хунери болургъа керекди десем, бир жангы зат айтмам. Окъучулагъа билим беруу бла чекленип квалмай, ала тауаадан дерслени сюрча, анга гитче жүрекчиклери бла тартылып келирча эталса педагог, ол заманда кыралны, халкъны, кесини аллында да борчун толтурганга санарчады.

Мен Огъары Малкъарны Абайланы Мисост атлы 2-чи номерли орта школунда малкъар тилден бла адабиятдан окутама. Жашырмай айттайым, ишимни сыйноп сайлагъанма, сабийле бла ишлегениме да чексиз кыуанама. Дерслериме жүриген жашчыкъладан бла кызычыкъладан кѣп затха кесим да юйренема, ала бла бирге ѳсе да барама. Кыалай кыуанчылыды тамблагъы кюнню адамларыны Кязимни, Кыайсынын, Танзиляны ариу тилинде шатыкъ сѳлешгенлерин эшитген, аланы учунуларын кѳрген!

Хау, кыралыбызда орусча окъуу алай онг жокъду. Алай биз, устазла, кесибизни тилде айта, жаза билиуню бюгюнню кюнде магъаналылыгын да ѳсюп келгенлеге ангылатыргъа, анга сейирни кѳзѳсгаргъа керекбиз. Василий Сухомлинский ол жаны бла ишни халкъ педагогикагъа танып бардырыргъа чакъыргъанды. Нек дегенде анда миллетни энчилиги, кылыгы,

бети ачыкъланады, дегенди. Мен аны бла толусунлай келишеме.

Малкъар адабиятны дерслерин бардыргъан кезиуде филология илмуланы кандидаты Гуртуланы Марьямны китапларын хайырланмай болмайма. Алада сабийни тилге сыймеклигин ѳсдююрча кваллай бир магъаналы зат болгъанын а коллегаларым да биле болурла. Халкъ чыгъармачылыкны жанрларыны болушлуклары бла окъучуларыны миллетибизни жашауу, адет-тѳреси, тин байлыгы бла шагъырейлендире. Аны эсеплери уа, сѳзсюз, бардыла.

Бююнлюкде бизни бай фольклорубуз унутула баргъанын белгилемей болалмайма. Ол бек жарыстхан сылтаудан бириди, алай бла халкъыбыз бурунгу тарыхын, башчалагъа ушамагъан учундурган, ѳхтемлендирген эпосун тас эте барады. Ол жаны бла Журтубайланы Махти тамамлагъан магъаналы иш болмагъанча уллу жумушду. Газетни бетлеринде анга ыразылыгымы билдире.

Тилни, маданиятны сакълауда миллет газетни, журналны да

магъаналарын чертирчады. Сѳз ючюн, подписка башланса, директорубуз Жангуразланы Борис хар бирибизни да анга жаздырады. Ол тюздю. Нек дегенде анда басмаланган затла бла хар устаз да хайырланаргъа боллукъду. Дерслеримде «Заманда» культура бла байламлы материалланы терктерк окъучубуз, сабийле да ушакъга сыйноп кыатышадыла, ол алагъа сейирди, энчиди. Былайда журналистлени усталыкларынын белгилемей кыоялмайма. Кыалай ариу эшитиледи аланы тау тилни жорукларына сыйынган, литература сѳзлери.

Литература сѳзно сагъынган эсек, мектебизде ѳтген тюбешиулени да айтыргъа излейме. Биз кыонакъгъа поэтерибиз Табакъсойланы Мухтарны, Моттайланы Светлананы, «Къайсыннга жюз атлам» проектни башчысы Тетууланы Хадисни эм башхаланы да чакъыра туруучубуз. Аламатдыла аллай тюбешиуле, ана тилни жарыкъ сагъатлары, ариу байрамлары.

Аллай адабият ингирлени тѳрелерин да бусагъатда унута барабыз нек эсе

да. Белгилисича, гитчелигинде кѳрген затын сабий артда да эсинде тутарды, сакълайды. Быллай жолугуула уа баш кыйматларыбызны сюрча, багъаларгъа юйретгенлери хакъды. Элни алып айтханда, насыпха, жаш тѳлю аппалары, ынналары болгъан от жагъалада ѳсгенлерин да белгилерчады. Ол да бизге бир жаны бла иги болушады.

Алайды да, бююнлюкде ѳз сѳзюбюзню билерге, окургъа, аны даражасын кѳтюрюрге онгарыбыз кѣпдюле. Аланы хайырланмау, хар зат кеси аллына келир деп кыоюу тюз тыйюлду. Бу жаны бла кыралгъан битеурроссей, республикалы олимпиадала, адабият окъуула, эришиуле да жаш адамланы тилге сыймекликлерин айнытыргъа деп кыралдыла, госпрогмамала жашауда бардырыладыла. Сау кырал ангылагъанды, миллет тилге билеклик керек болгъанын, биз кесибиз бироз тюшонмай турабыз ансы.

Ахырында бир кыуум айырмалы окъучуларыбызны белгилерге сюме, ата-аналарына да уллу кѳлгюз болмагъанлары ючюн сау болугъыз деге. Аланы араларында Герузланы Фатима, Сарбашланы Марьям, Алтууланы Милана, Кыазакъланы Асият, Бозайланы Хажимурат, Геляланы Ислам, Мисирланы Зарема, Муртазаланы Фарида эм башхала бардыла. Бу сабийле, мен оюм этгенден, тамблагъы кюнде миллетибизни сыйын, байрагъын кѳтюрюрге, даражасын Минги тауну тѳппесине дери чыгъарыргъа кыарыулары болгъанладандыла. Школубуз а директорубузну башчылыгында ѳз культура бла байламлы хар жангы проектге кыатышыргъа хазырды, кыолундан келген билекликни тапдырыргъа да.

«Тилсиз миллет жокъ болур» деген айтыну эмбизде тутаргъа тийишлиди. Багъалы коллегаларым, устазла, мен сиден тилерик: кыачырмайыкъ жаш тѳлюню кѳлюн маданиятыбыздан, аны сакълай, тѳрде тутар, керек заманда уа жакълай билиучюле болайыкъ.

ТЕТУУЛАНЫ МАДИНА.

Огъары Малкъарны Абайланы Мисост атлы 2-чи номерли школуну устазы.

Ишге берилли

Ахшы жумушлагъа кызындыра

Республиканы школларыны кыайсына барсанг да, кыолдан чемерлеге тюбериксе. Сѳзсюз, ол иги шартды. Нек дегенде гитчеликден кваллай болса да бир усталыкъгъа юйренсенг, ол ахырына дери сакъланады. Бизни окъучуларыбызны араларында хунерлиле аслам болгъанлары кыуандырады. Фахмуну бютюн айнытыр ючюн а мектепде кыолдан уста устазла керек боладыла.

Узак Булуунг элден Сарбашланы Борисни кызы Ида ма аллайладанды. Кыабарты-Малкъар кырал университетни филология бѳлюмюн бошагъандан сора ол Бызынгъдан Аналаны Расул бла бир юйор кырады. Тау элде уа филолог усталыгын жаратыр амал жокъ эди. Кызы юйде турууну да дурус кѳрмейди. Ол, хар таулу тишириуча, эше биледи, алай аны кыолундан чыкъгъан затла башха тюрлюдюле. Алагъа жан салгъан кибикди.

Элде жашчыкълагъа тюрлю-тюрлю спорт секцияла бардыла, кызычыкълагъа уа - зат да жокъ. Ида, Интернетни да хайырланып, сабийлеге б кружок ачады, инжиледен абериле этерге юйретип

башлайды. Ала жарашдыргъан гѳгенлеге, голлеге, башха затлагъа да кырал турурса.

Кызычыкъла этген затчыкларын район, республикалы конкурслагъа да чыгъарып башлайдыла. Аланы бек кыуандыргъан а кыарачай-малкъар жаш тѳлюню айныуна себеплик этген «Эльбрусид» фондну онжыллыгы бла байламлы кыралгъан конкурсда хорлагъанларыды. Анда ала грамота, саугъа кыолду да болгъандыла. Дагъыда «Къайсыннга жюз атлам» фонд кыурагъан «Алтын кыол» фестивалды

махтаулу болуп кыайтхандыла.

Школда тарыхдан специалист болмай квалгъанда уа, ишден ары-тала билмеген Ида дерсле берип башлайды. Устазланы билимлерин ѳсдюрген курсларын да жетишимли бошاپ, бусагъатда 5-8-чи классланы окъутады. «Ишге кыуанып барсанг, юйге да сыйноп кыайтсанг, жашауунг кыралгъанды деп айтылады да, мен алайма. Ол а бек алгъа башчыбыз Хапаланы Тахирни бла коллективибизни игилигинденди. Устазла Хапаланы Анжела, Ахкѳбекланы Аслижан, Аналаны

Зухура, Чочайланы Нажабат, дагъыда кѣп башхала да бир бирге билеклик эте ишлейбиз», - дейди Ида.

Педагогну баш борчларындан бирине ол сабийлени ариу кылыкълы, адетли, намыслы болурча юйретуноу санайды. Анга кесини юлюшон кыошады. Кесини да юч баласы барды. Ала да бу школда окъуйдула. Ида чемерлигин аладан, башхаладан да кыызгъанмайды.

ХОПАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Магъаналы тема

Нальчикде хауле итлени бла киштиклени тутарча энчи жер керекди дегенли көп заман озганды. Былтыр а шахарны администрациясынын сайтында ол ачылыгыны, анга жер окуна белюннгенини юсонден бир ненча кере жазылганды. «Орамлада иесиз парийле көп болганларыны юсперинден администрацияга тарыгыула көп келди. Аны себепли бу жумуш мэрияны энчи контролундады», - деп жазылады май айда басмаланган пресс-релизде.

2016 жылны биринчи төрт айыны ичинде уа, документде айтылганыча, орамлада 1530 итни тутхандыла. Алай приют болмаганын эсге алсак, баям, аланы өлтүргөн этгенди. Къалай-алай болса да, жылдан-жылга бу проблема кетерилмейди. Нальчикни, башха шахарларыбызны орамларында, көп къатлы юйлени арбазларында, сатыу-алыу араланы тийрелеринде, промышленный районлада да ит жыйынла азаймайдыла, адамлага къорккуу сала, аш излей, бир жерден башхасына кече айланадыла.

Нальчикни орамларында итлени санын иги да азайтырга, алай бла уа адамланы къорккуусулукларынын жалчытырга онг боллуктады.

Кертисин айтханда, приютха да адамла бирча къарамайдыла. Жарсыуга, ол керекмейди, хауле итлени өлтүрюп барырга тийишлиди дегенле аз туююлдюле. «Ма аллайладан бири былтыр кючюк баланы башына бичакъ сукъганды. Аны къыз-ла орамда табып, ветеринарга элтгенди. Алай бичакъ аны мыйысына жетгени себепли биз анга болушалмагъанбыз», - дейди организацианы келечиси Юлия Долгополова.

Башха шахарлада уа хал нечикиди?

Ол акъыл этгенден а, башха уллу шахарланы сынаулары бла шагырейленирге боллукъ эди. Ол кеси да көп жылланы Санкт-Петербургда жашаганды. «Бу уллу шахарда орамлада хауле итлени керлюк туююлсюз. Бизде ахчаны жаланда аланы өлтүрюрге береди. Алай медицина мадарла этип, ала жангы тлю тапмазча этген тюзюреки. Болсада шахарга приют керекди. Адам бир ненча айгага ююнден тышына кетсе, итин не этерге билмей, орамга атып къояды. Неда ата-ана сабийлерин къууандырырга кючюк бала саугалайдыла, алай эрикгенди, орамга къыстайдыла. Ма андан жайыладыла огурусуз итле», - дейди ол.

Жан аурутууну тас этмей

Юлия Долгополова акъыл этгенден, жаныуарлага не кезден къаралганы жамауатны болумуна, халына шагатлыкъ этеди. «Бир-эки жыл мындан алга Долинскде парк ит мыллыкдан толу эди. Ким эсе да алага уу салып къойганды. Ол солуу кюн эди. Баш кюнге дери мыллыкла атылып тургандыла. Аны керген сабийле арта къаллайла болуп ёсеркиди? Биз а итчикликден да тийме, къапхан этеркиди деп, жаныуарланы сыймезге, аладан къорккучура юйретебиз. Арта ала киштикни, кючюкню мыйысына бичакъ сукъсала сейир этмеги!

Проблема болмазын сюе эсек, бек алга кесибиз тюрленирге борллубуз. Ит иесин бир заманда да сатарык туююлдо, ахыр солууна дери анга кертичи болганлай къаллыкды. Да сора аны адамдан неси аманды?», - дейди ол.

ТИКАЛАНЫ Фатима.
Суратла авторнудула.

Алга суююп аладыла, артада уа эригип эшикге атадыла

минг парийни өлтүрюрге эмда биохимия къалган-къулганла жыйылган жерлеге элтирге тийишлиди. «Алай анда приют ишлетиуню юсонден бир сёз да жокъду», - деп къошханды ол.

Адам а жууапсызмыды?

Алай жаланда къырал власть органламы жууаплыдыла бу проблеманы кетериуге? Кючюкпе, киштикпе орамда кеслери алларынамы жайыладыла? Аланы алып, эрикгенден сора уа тышына атып къойган адамлада уа жокъмуду жууаплыкы?

Биоюнлюкде орамда къалган жаныуарлага жаланда бир организация болушады - «Четыре лапы» жандаурулык фонд. Бу ат бла Интернетде бир ненча къауум да бардыла. Итлени адамла бёлген ачачга кечиндиреди.

Нальчикни солуу паркында приютну тапхан къыйын туююлдо - улугъан, юрген таушладан. Мында биоюнлюкде 70-ден аслам кючюк барды, аладан бирлери темир орунланы ичлеринде турадыла, башхалары сынжырга тагылыпдыла. Адамга

къорккуу салмагъанла уа тийреде эркин чабып айланадыла.

- Зоопаркда приют ачылганы белгили болганлай, адамла юйлеринде итлерин келтирип башлагандыла бери. Къуранда аны тутарга жарамайды деп жазылыпды деген сылтауну да айтадыла, - дейди бизге жандаурулык фонду келечиси Занкишланы Лара.

Ол, ите көп болганларына да къарамай, аланы хар бирини атын, бери къалай тошгенлерин да биледи. «Асыры арыкъдан, къуру суюккери бла териси къалган бир аурулу баланы келтиргенди. Биз анга шорпа биширип, дарманла салып, сау этгенбиз, эки айны ичинде къарачыгыз къаллай ариу болганды», - деп кёржотеди ол тюклерни кюнде жылтырагъан мазаллы кючюкню.

Бери тошген бир жаныуарны да къадады тынч болмагъанды - бирлерин авариядан сора келтиргенди, бир-эки итни ал аяклары жокъ, башхалары адамдан асыры къорккъандан, башларын окуна кётормейди-

ле. «Көп болмай Грузияга барып келгенме. Анда орамлада бир кючюк кермегениме сейир этип къайтханма. Анда бу проблеманы тамамларга онг болган эсе, бизде уа нек жарамайды?» - деп сейир этеди бизни ушакъ нёгерибиз.

Залина Карданова да фонду активистлеринден бириди. Ол акъыл этгенден, орамлада хауле итлени къырып къойганлыкыга, иш аны бла битип къаллык туююлдо. «Ол адамсызлык болганын унутсак да, итле, киштикпе шахарны гылуу чычхаладан, төгерекдеги агачдан келген гитче жыртыч жаныуарладан сакълайдыла. Ала жайылмазча медицина мадарла тамамлап, жангы тлю тапмазча этерге керекди ансы, барысын да къырып къоярга жарамайды», - дейди ол.

Ахча, хар замандача, жокъ

Шахарда приют керек болганы юсонден фонду келечилери власть органлага көп керге билдиргенди. «Жууап хар заманда да бирди - ахча жокъду. Аланы өлтүрюрге эки миллионнга жууукъ табылган эсе, приютха уа ол нек жетмей къалады? Бу вольерлени да бизге зоопаркны оючулары бергенди. Алай, эртте-кеч болса да, мындан кетерге тюшеркиди», - дейди Залина.

Бизни ушакъ нёгерлерибиз билдиргенлерича, приютну ишлтирге жер бёлоннгенди, алай чеклени тохташдыруу жумуш-лага финансла жетимейди. Болсада аланы бизнес-планлары хазырды. Ол жашауда бардырыла, беш жылны ичинде

Ишекли контракт

Хауле итлени жокъ этиу, аланы тутарча энчи жер ишлетиу жаны бла не мадарла этилгенлерин билир мурат бла Нальчикни администрациясына сёлешгенбиз. Алай пресс-службаны къулукчуларына бир ненча кере къайтарып эсертгенибизден сора да жууап алалмагъанбыз. Ызы бла мэрияда ишлеген танышларыбыз бла да ушакъ этип көргенбиз. Ала да жукъ айтырга унамай къойгандыла. «Сайта информация барды», - деген сылтау бла.

Болсада тынгылап, жашырып турганлыкыга, бу проблема кеси аллына кетериллик туююлдо. Насылха, республикада алыкка ит жыйын адамга чапхан кезиуле белгилемгенди. Быллай жарсылу ишле башха регионлада болганларын эшитте-эшитте турурга уа тюшеди.

Былтырны ахырында уа «Россей ючюн халкъ фронт» къымылдауну республикада бёлуюню келечилери Интернетде къырал жумушланы порталында Нальчикни администрациясы орамлада иесиз жаныуарланы жокъ этиуге 1,8 миллион сом бёлгенине, ол жаны бла конкурс бардырылганына эс бургандыла. Аукционну эки жылны ичинде бир компания хорлайды, алай аны иши сют жарашдыруу бла байламды. Аны ючюн фронтчула бу конкурсу ишеклик туудурган къырал заказланы тизмесине къошхан эдиле.

«Надежда» энчи иели приютну башламчысы Надежда Федорова ОНФ-ни сайтында аны юсонден кесини оюмун билдирген эди. Ол акъыл этгенден, итлени, киштиклени тутуу, өлтүрюу бла байламлы жумушланы закон бла тохташдырырга тийишлиди. «Алай жаныуарланы да жанлары болганын унутурга жарамайды», - деген эди ол журналистлеге.

Ол билдиргенге кёре, къырал заказны чеклеринде быйыл 4,5

ТАБИЙГАТХА ТЕРЕЗЕ

Сейир шуёхлукъ андан ары бардырылады

Къаплан бла текени шуёхлукларына сау дуния сейир этип къараганды. Эсигизде болур, 2015 жылны ноябрь айында Приморскени сафари-бахчасында мюйюзлю Тимурун ызыкылы Амур жашагъан буруу ичине аш орунуна жибергенлери. Алай, зоологлары сейирлерине, жыртыч ханс отлауцуга тиймегенди, кеси жатхан жерни окуна анга бергенди. Тимур кесин текеча къылыксыз жюрютюп башлагъанчы жаныуарла мамыр тургандыла. Бири ургъандан сора уа, бириси аны мюйюзлерине жетдиргенди. Къалай-алай болса да, фатар

вопрос аланы жашауларын бузгъандан сора, экин да айырырга тюшгенди. Жангызыкларынын жарыгыракъ этер ючюн а хар бирине нёгер къошхандыла.

Көп да бармай биринде - Шерхан къапланчыкъ, бир-сунде уа Тимурид улакчыкъ туугъанды. Бир талай заман озгъандан сора сафари-бахчаны зоологлары сынау бардырырга кёлленгенди - алгынныгу шуёхланы сабийлери нёгерле болаллык болурламы деп. 5 апрельде алга аны аталары жашагъан уллу оруннга жибергенди. Тинтичулени сейирлерине

ол экисине, билмей тургъан бузгъандан сора, экин да айырырга тюшгенди. Жангызыкларынын жарыгыракъ этер ючюн а хар бирине нёгер къошхандыла.

Ючюсю да шуёх болгандыла. Бирге ашайдыла, ойнайдыла... Кертиди, бирде Шерхан къаплан болганын ангылатады, Тимурид а атасындан жетген осал къылыгынын букъдуралмайды, алай сабий сабийлигин этмей болмайды да. Туююшди, бириздан а бирге чабадыла. Ала кеслерин жыйынча жюрютеди, алай башчылары ким болганын алыкка билмейди.

- Ахырысы бла да бир бирлерине ушамагъан жаныуарла

Шерхан бла Тимурид.

энди бирге жашарыкдыла. Табийгатада къапланла итле неда текеле бла шуёхлукъ жюрютмейди. Бизде уа аллай сейир затла да туюбейди, - деп белгилейди Приморскени

сафари-бахчасыны таматасы Дмитрий Мезенцев.

Татьяна ГЛАГОЛЕВА.
«Комсомольская правда».

АТМЫРЗАЛАНЫ Магомет

Булунгучу Къанитат

Чам

Базарын бошоп, Къанитат вокзалга жеткенде, Булунгун автобусу туруучу жеринде суюле эди.

– Ий маржа, теркирек жер алып къыйым ансы, кишини туруп намыс этериги жокъду, аурунг, – дей, кесин автобусну ичине атды. Насыпха, бир-эки сабийден башха аны ичинде жан жокъ эди. Сумкаларын да тынгылы орнатып, терезе кыаты табыракъды дегенча, жерин табып, бир кесек шошайды.

«Ох, ох, былай олтуруп турган а нечик аламатды, аурунг. Эрттенли базар ичинде асыры жортхандан арыганма. Манга да быллай бир кюн чыккъанлыкка не болукъду, къалкып къалсам да, киши айып этмесин, тобады».

Ма алай сагышлары бла тишируу теке къалкыуыга кире башлады. Болсада автобусну ичин толтура турган адамла аны тынчлыкын бузадыла. Кими: «Кюн ахшы болсун!», «Не ишлейсиз?», «Къалайсыз?», «Къайда керюнкмейсе?» – дей, бир берлерине кезбау сёзлени аямайдыла. Къубуладыла, жойкъуладандыла.

Къанитатны жанына да бир жандыракъз къатын бегеди. Сорган-орган жокъ, саламлашханы къой да, бар эсе да, жокъ эсе да, бурулулукъ оюна къарамайды. Къанитат иги эс этип тегерегине кез жетдири башлайды. Таланмаган, бир таныш адам керсе уа. Абызырап, не этерге билмей, армау болады.

Бир кесекден къоншусуна шаш сорады:

– Э кызы, бу автобус къайры барады?

– Къалай къайры, Бызынгыга! – деп къоншусу анга сейир эте къарады. – Сен а къайрыса, ахшы къатын? – деп, халкъ эшитирча, масхара къалда сорду.

– Оу кюнюм, мен ашашып... Булунгучу барам! Бу Булунгуну автобусу туюлюмюдо? – дей, Къанитат секирип турду.

– Угъай, аурунг, бу Бызынгыны автобусуду! Эшитемесе, Бызынгыны! – дей, жандыракъз харх этип кюлдо.

Анга къошулуп, автобусну ичи кюлюк, масхарадан тола башлады. Къанитат эрлай, сумкаларын къолуна ала, кесин эшик таба атды. Эшик къатында тохтай, кюле-масхара эте турган бызынгылагыча бурулулукъ ачуундан не этерге билмей, бир кесек суюлди да, сора:

– Мен а Булунгучуа быллай ушагыусуз, эриши адамла къайдан чыккъандыла деп, армау болуп тура эдим. Аллаха шукур, бизни элден болмаганыгыз! – дегени айтып, этеклерин жел этиди автобусдан чартлап чыккыды.

Аскербий бла Зарият бир жыл-лыкълыла, бир элде туугъандыла, ёсгендиле, жашагъандыла. Жашагъандыла десек да, Аллаха шукур, бюгонлюкде да сау-саламатдыла. Жыл санларын айтханда, алтмышдан атлап тебирегенди. Алай, жарсыуа, юйор къурамагъандыла. Кеслери жангыз бирер юйде, бир орамда турадыла.

Къалай-алай болса да, алыкъба

ле. «Биз аны махтап этерик жокъду, бизден аз сиз да билмейсиз», – дедиле. Къонакъла сёзлери бошагъандан сора жууап сакълайдыла.

Былайда хапарыбыздан бир жанлыракъ бурулайыкъ. Энди аллай тишируула бардыла, эрге баргъынчы андан жууаш болмаз дерсе, киши юйюне киргенден сора уа, кимни айтханына да къарамай, битету оюнуу

Элде жашла, бир тилли болгъанча, нёгерлерине хурмет этип, Зариятны киши да тилемеди. Аскербий да башха адам бла юйор къурамады. Алай эте жылла оздула. Атала, анала да дуниядан кетдиле. Аланы тенглерин бирер жерде юйор къурадыла, сабийли - балийли болдула. Бу экиси уа къалдыла алай. Былагъа акъыл юйретирге адам табылмады, кеслери кеслерине да оную этапмадыла.

Бир кюн жашны шуёху Исмайыл келин келтиреди. Тойгъа жууукъ-ахлулу, тийрени да чакъырады. Юйленмеген да келеди, абаданла бла ич отоуда олтурады. Тишируула уа берлакъдадыла. Зарият да нёгерин бла андады. Ачылгъан эшикден эр кишилени керюп турадыла. Ичгени татыгъанмы болур эди, Аскербий тапчаннга таянып, жукълап къалады. Зарият аны эслейди. Сора бир жаш адамны чакъырып, анга бир затла шыбырдайды. Ол а нёгерин бла аны къолтукъ тюплеринден кётюрюп, юйлерине алып кетдиле.

Аны уа юйюне иеси Исмайыл керюп турады. Экинчи кюн юч-тёрт къоншусун, байбийчесин да чакъырады. Сора хапарын башлайды. «Биз тийре да, адам да туюлюмю. Къачан эсе да бирде эки къарангы тишируу терс оную этип, сабийлерини жашауларын бузгъан эселе, бюгонлюкде аны тюзетирге не чырмау барды. Кесибизни болумсузлугъубуз. Хар бирибиз юй жарсыуладан чыгып, тегерек-башха къаралмай къалгъанбыз. Сен, нёгер да эт да, Зариятха бар, хазыра, бу ингирде аны Аскербийге элтирикбиз. Шендю уа биз ары ётейик», – дейди.

Ма алай бла, кеп жылладан бери сакъланып турган оную этилип, эки сыйген бир юйор къурадыла. Элде уа уллу къууанч болду. Асыры кеп адам жыйылгъандан, арбазда угъай, орамда бара эди той. Манга да болургъа тюшю анда. Бахсан боза ичдим, хумужу хычинле ашадым, уллу зауукълыкъ алып ызыма къайтдым.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Жашау хаппа

Кеч табылгъан насып

тиридиле, субайдыла. Тизгинлерине къарасанг а, жаш келин бла киеу да сукъланырла. Акъ шинли, иничке без узун адамла. Аскербий сакъал-мыйыкъ къырмай не уа сахтиян чурукъларына жау сюртмей орамгъа окъуна чыккъыз.

Зарият а хар заманда да тизгинли тишируу эди. Кеси да бир кюн кийгенин экинчи кюн илземе. Ча-чын кюмюш бет ала башлагъан эсе да, эшмелеге жыйып, аркъасы бла жиберсе, тобукъларына жетеди. Жюрюшюне къарасанг а – элде эм ариу къызла сукъланырла. Тюз да малкъарлы бийче.

Бу экисини юслеринден элде хапар жюрюй турады. Сабийликден къоншулукъда жашап, бир бири биллип, танып болгъандыла. Ёсгенден сора уа сыйгендиле, жашауларын бир этерге онуюлашхандыла.

Жай да кетди. Терек чапыракълары алтын боюгъа алдыра кюз да жетди. Ташыуул да бошалды, малла да таудан элге жыйылдыла. Къыркъауузун ахыр кюнлеринде жашны атасы, анасы, жууукълары да онуюлашып, элде, тукъумда да бек сыйлы адамладан келечиле къурап, келинлики юйюне жибердиле.

Ала къызын адамларна жолукъдула, жумушларын айтдыла. Жашны юсюнден кеп ариу шартны келтирди-

къолгъа алгъанла.

Айхай, онуюлары да тюз болса эди уа, ол кеслери Тухтан болсун ансы. Зариятны анасы Ханшият да аллайладан эди. Муну эсине не тюшю эсе да, эки жаш адам бир юйор къурагъа ыразы болгъанларын биллип тургъанлай: «Мени Зариятмы да бир хатасы жокъду. Эл багъасы къызды, юйреннгени, ариулугъу, этими кимден да аламат. Патчакхны жашы болса да, сары алтын ол эсе да, ай суратлы, кюн сыфатлы къызымы бир тилегенлей берип къоаллыкъ туюлюме. Энтта да бираздан келирсиз, андан сора керюрбюз», – деди.

Келечиле, чакъырылгъан къонакъла да жууанпы эшитгенден сора суу къуйгъанлай болдула. Бир бири ызларындан тизилишип, юйден чыгып кетдиле.

Жууанпы эшитгенде, Аскербийни анасы да тынгылап къалмады. «Огъесе, андан аман сабий ёсдюргенбиз да биз. Не айыбын кергенди, атасы эсе – эл багъасы киши. Мен а къайсы къатындан хомужма. Не уа тукъуму артыккъы бизден. Теири, тогуз атагъа дери санайбыз. Алай эсе, къызын мени жашымдан игиге берсин. Мындан арысында Ханшият келип каш уруп кечгинлик тилесе да, аны къызы мен жашагъан жерге агъын басмаз», – деп, къаты ачууланды.

Талпыныулыкъ

Эгешчиклени махтаулу атламлары

Тырныауузну 3-чю номерли орта школун таусухандан сора Мырзаланы Элдар Нальчикде Экономика эм информатика колледжде, Пятигорскда Къырал службаны Шимал Кавказ академиясында окугъанды. Сагынылгъан вузда уа, Архангельскден келип билим алгъан Нина Семушина бла танышып, ала юйор къурадыла.

Бир жылдан а тунгучлары Малика тууады, ызы бла уа алагъа дагыда къагъанакъ – Амирачыкъ – къошулады. Къызчыкъла бираз уллучукъла болгъанларын андан сора аталары-аналары аланы спорт школну художестволу гимнастика бёлюмюне келтиредиле. Таматалары ары – тёрт, кичилери уа эки жылны ичинде жюрюгендиле. Бюгонлюкде Лермонтов шахарда бийик квалификациялы тренер, Ставрополь крайны жыйымдыкъ командасыны келечиси болуп тургъан Дарья Тетеринада юйрендиле.

Малика, эришулеге аслам кере къатышып, ахшы жетишимле да болдургъанды. Сёз ючюн, Георгиевскде художестволу гимнастикадан «Илхам» деген ачыкъ биринчиликде призёрланы санына къошулгъанды. Пятигорск шахарда ючюнчю жаш тёлү разрядда къатышханланы арасында «Эолова Арфа» атлы тёрели турнирни 21-чи кезиунде да ол алчы орунну алгъанды. Былтыр а гимнастика Европаны чемпионкасы Юлия Ка-

наеваны башчылыгъында окуу-юйрениу сборлагъа къатышханды.

Къызчыкъ, жаланда спортда жетишимли болуп къалмай, Пятигорск математикадан терен билим

Амира саугъасы бла.

берген 30-чю номерли мектебинде эм Лондон-Экспресс школда айырмалы окуйду. Инглиз тилден, математикадан да конкурслагъа къатышхан-

Малика эришулени кезиунде.

лай турады. Аладан мини-ЕГЭ-де биринчи даражалы диплом бла саугъаланганды, Гран-приге (ахча приз) да тийишли болгъанды.

Амира да кеп болмай Сочиге художестволу гимнастикадан эришууге баргъанды. Андан сора да, къызчыкъ тхэквондо секциягъа жюрюйду, сары бел бауну иесиди.

Юйор «Папа, мама, я – спортивная семья» деген конкурса бир ненча кере къатышып, юлгю кергюзтгенди. Жайда сабийле Тырныауузда аппаларыны, ынналарыны биргелерине солургъа сюедиле. Спорт бла кюрешгенлерни себепли аланы жокълар заманлары кыт болса да, таматаланы кеслерини жетишимлери бла къууандыргъанлай турадыла.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Редакцияга письмо

Былан таныламысыз?

Мен Кенделен элден Маммеланы Муссама. Ез тилибизде чыккыган газетни кесими таныганы бери алама. Ийнаныгыз сөзүмө, бек жаратама. Кеп сейир хапарын октуп, заууклук алганма. Аланы жыйышдырып, жарашдырып, басмалап турганла сау болсуна.

Эски суратлагы уа сейирим бютүндө уллуду. Ала кычан чыгарла деп саклап турама. Бир жол юйде болганы суратлагы кырай, бир белгисизине тубедим. Энди ол артык эрттегили да туюлду. Алай анда болганы адамланы таныламдым. Ол бизге бошдан тошгон болмаз. Жууук-ахлу болур араларында. Ким болганы

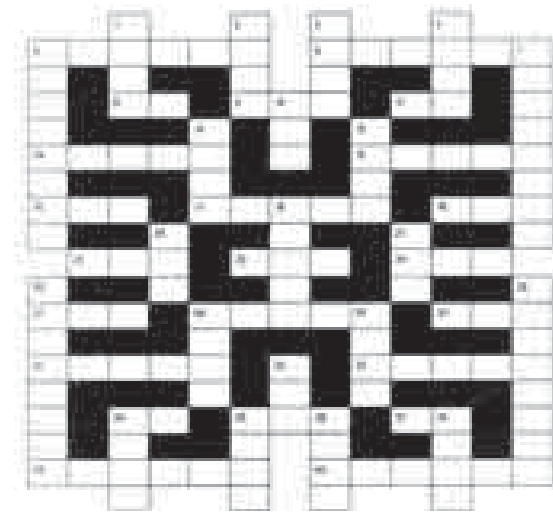
ларын билерге уа бек сөе эдим. Ким биледи, газет окуучулары араларында аллайла табылырла. Редакциядан а бу суратны газетибизде чыгарырларын тилейме.

Окуучубузну тилегин тамамлай, ол жиберген суратны басмалайбыз. Таныганы чыккысала, редакцияга 42-37-94 телефон номерге сөлөшүп билдирерлерин тилейбиз.

СӨЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Баш кийим. 6. Эр киши ат неда кырал тамата. 8. Бир – орак, бир топ болуп кырайды көкден. 9. Юй тамата. 11. Губу эшеди аны. 14. Жауда бишген чырама. 15. Елчем. 16. Орта. 17. Кюч. 19. Жылтырауук халы. 22. Къоркъса, ол чыгып кетерге жетеди. 23. Назму жанр. 24. Спектакльни кесеги. 27. Адамны саны. 28. Аны бла чач, жюнд да тарайдыла. 30. Татлы ичги. 31. Кийик. 33. Хайыр. 34. Андан гыржын этедиле. 35. Бир-бир жерледе кырал тамата. 37. Айланган адам кыйганы белги. 39. Саулугу болмай кыйналганы мал. 40. Адамга ол көргөн игиликни кызыганмактык.

ЕРЕСИНЕ: 1. Көгет. 2. Кызылла бла ала сермешгендиле. 3. Ишин эте билген. 4. Ол угу – жугуну тюзетеди. 5. Кыанатлы. 7. Тамга салыу. 10. Таулу суйген. 12. Жасалганы адам. 13. Ол иш билим алдырады. 18. Аны бла излеген затларын табдыла бусагыта алмиле. 20. Бек баггалы адамыбыз. 21. Мал орунга, ичкесе быстырчыкыга да ай-

тадыла алай. 25. Затны ауурлугун ёнчелеучу. 26. Ариулук. 28. Тюз жерчик. 29. Кыабарты тепсеу. 32. Кыабыр. 34. Уаук аякылы мал. 35. Аны элде ташдан кылайдыла. 36. Терек. 38. Бирден топ атыу.

Газетни 63-чю номеринде басмаланган сөзберни жууаплары:

ЭНИНЕ: 7. Даурбас. 8. Сарымсах. 11. Абдул. 12. Чатыр. 13. Дорбункул. 16. Булутла. 17. Усталык. 18. Кылык. 20. Тамбла. 21. Айсана. 22. Айнура. 23. Ырчыла. 25. Чабак. 29. Ылыбыта. 31. Ырыксы. 33. Ажымлылык. 35. Ашык. 36. Ырпыс. 37. Батырлык. 38. Басханчы.

ЕРЕСИНЕ: 1. Жалбауур. 2. Къужур. 3. Хангоша. 4. Кыарулу. 5. Умай. 6. Такырлык. 9. Жабагы. 10. Танагы. 14. Атамалык. 15. Атланы. 18. Кыалач. 19. Кыайык. 24. Алгышлау. 26. Артак. 27. Алчыла. 28. Гыллууча. 30. Айжарык. 31. Ынычхау. 32. Ыйы. 34. Орган.

Билдирю

Малкыар кырал драма театр сайлаулагы чакырады

Куулийланы Кыайсын атлы Малкыар кырал драма театр КМР-ни Культура министрствосуну себеплиги бла 2017 жылны 23 апрелинде 15:00 сагытта Кырал концерт залда фахмулу жаш адамланы кастингин бардырады. Сайлау

урумладан ётгенлени, Москвада Б. Щепкин атлы театр институтха кирип, окууларын целевой халда бардырырга онгары боллукду.

Соруулары болганыла бу телефон номерге сөлөшсинле: 8-963-281-21-45; 8-928-694-48-18.

Ыйыккыга гороскоп

15 апрельден 22 апрельге дери

КЪОЧХАР

Бу ыйыкка ырыксы бла байламлы ишлеге берилип турлуксуз. Жангы проектле жетишимли боллукдула, аланы къоркмай кылга алыгыз. Кырал ишде кёл салып урунганла да белгиленирикдиле.

ТАНА

Бу кюнде сизге женгил озарыкыга ушамадыла. Тюз аллындан да жумушларыгыз кесигиз суйгенча барлык туюлдуле. Алай ыйыкны ахырында кесигизни кылга алырга боллуксуз.

ЭГИЗЛЕ

Эсигизге бир зат тошген эсе, аны артадагы кыймай, бу кюнде тамамларга кюрешигиз. Бусагытта сизге бек иги кезиуду, битеу чыккыган проблемаланы кетериге кылуугуздан келген сагытла.

АЙЫРЫЧАБАКЪ

Бу ыйыкка негерлеригиз бла тубешиуле жайгыгырга болушурукдула. Тири болурга кюрешигиз. Саулугуугузга эс буругуз, бютюнда нерва системагызга.

АСЛАН

Ыйыкны аллында бир тубешиу, жыйлыу боллукду. Ол кыдарыгыз бла байламлы уллу магыаны тутарыкды. Алай жарсымагыз, хар зат тап озарыкыды, сизге ахшы эсепле бла.

КЫЫЗ

Ишигизде артыкка бу кюнде кесигизни тап жанындан кёргюзторге кюрешигиз, таматала да эс бурлукдула жетишимлеригизге. Саулугуугуз бла байламлы жумушланы тамамлагыз.

БАЗМАН

Сизден урганы жарыкыкы кырангы булутланы чачарыкды. Ишекли, экили болуп турган кылыгыгызыны да кыорга кюрешигиз. Бу кюнде керти шухларыгыз кимле болганын аныларыксыз.

АКЫРАП

Кёл учууларыгызыны кесигизни ичигизде тутугуз. Ачуланып айлангандан магына боллук туюлду. Андан эсе кылуугуздан келгени этигиз, жашауга чамланмагыз.

МАРАУЧУ

Алгындан бери да кёлююз кетюрюлмей тура эсе, жолучулукка атланыгыз. Ол сизни кутхарлык амалды. Тегерекни алышынганы, жангы адамла бла танышыула мудах сагышла-рыгызыны чачарыкдыла.

ТЕКЕМЮЮЗ

Сейир оюмларыгыз жашауда бардырыл-лыкдыла. Аланы эсеплерин саклап турмагыналай, башха жумушларыгызыны да этигиз. Жууукларыгызга сак болугуз, аланы кёллерине тиймеге кюрешигиз.

СУУКЫЙ

Бу ыйык сизге орталык боллукду. Бир жаны бла суйген адамларыгызыны жолга ашырырга тошерикди, башха жаны бла уа кылайлыгыгыз иги да кетюрюлорге боллукду.

ЧАБАКЪЛА

Байрам ишлеге кытышырга неда шухларыгыз бла тубеширге аламант кюндедиле. Ыйыкны экинчи жарымында романтикалы тубешиуле да саклайдыла. Солуу кюнде жууук-ахлуларыгызга эсигизни буругуз, ала сизден саклаганын этерге кюрешигиз.

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Ж.Ж.

РЕДАКЦИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МОКЪАЛАНЫ Зукура (беломно редактору),
ТИКАЛАНЫ Фатима (беломно редактору).

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликтерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмага КМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кырал комитетини компьютер службысы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шаар, Ленин аты проспекти, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагытта кыол салында. 20.00 сагытта кыол салынганда.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГАНЛА:

Жангуразланы Нажабат - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасары;
Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 8-чи бетле),
Геляланы Валентина - (4, 5, 6, 7-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 459
Багысы 10 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шаар,
Ленин аты проспекти, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru